

18. Рекомендації МОН з надолуження освітніх втрат. URL: https://osvita.ua/school/89689/?fbclid=IwAR3GebFilR8S2QMmbERtvtwL3tqOwwj-LxYfxnnpnJ9Gai8X_NFNscFT6-o (дата звернення: 20.06.2024).

19. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня, наказ МОН від 20.04.2018 №408. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-iii-stupenya-408> (дата звернення: 20.06.2024).

20. Типова освітня програма навчального предмета «Технології» (10-11 класи), затверджена наказом МОН від 23.10.2017 №1407. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/typovi-programu-2-11/Typova.osv.prohr.ZZSO-III.stupenya.pdf> (дата звернення: 20.06.2024).

Руснак О.Я.,
завідувач науково-методичного центру
виховної роботи та культури здоров'я
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ» ТА ПРЕДМЕТА
«ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» У 2024/2025 Н.Р.**

У 2024/2025 навчальному році в закладах загальної середньої освіти продовжується вивчення інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для учнів 5-6 класів та розпочинається навчання для учнів 7 класів за модельними навчальними програмами, у змісті яких реалізуються концептуальні засади нового Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року №898 [1].

Програми створено відповідно до переліку модельних навчальних програм для 5-9 класів загальної середньої освіти, визначених у Типовій освітній програмі для базової школи. Наразі створено 5 модельних навчальних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та

добробут» для 5-6 класів. Вони рекомендовані Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 №795). Для 7-9 класів розроблено 4 модельні навчальні програми. Вони рекомендовані Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 серпня 2023 року №1001) [3].

Запропоновані модельні навчальні програми дещо різняться за структурою, змістом і розподілом тем.

Обравши модельну навчальну програму інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти на 5 клас, учитель продовжує працювати за обраною програмою і в 6 класі. У 7 класі вчитель може працювати за модельною навчальною програмою тих же авторів або вибрати модельну програму інших авторів.

Наступність між циклами навчання на рівнях початкової та базової середньої освіти у програмі «Здоров'я, безпека та добробут» реалізується через відповідність очікуваних результатів вимогам Державного стандарту, врахування очікуваних результатів навчання, визначених у Типових програмах початкової школи.

У Державному стандарті початкової освіти закладається стратегічна мета соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, якою є формування соціальної компетентності та інших ключових компетентностей, активної громадянської позиції, підприємливості, розвиток самостійності через особисту ідентифікацію, застосування моделі здорової та безпечної поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, добробуту та сталого розвитку. У Державному стандарті базової середньої освіти ця мета уточнюється й полягає в розвитку особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного й суспільного добробуту [2].

Метою інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» як складника соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості, яка здатна до самоусвідомлення, гармонійної соціальної й міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Для реалізації означеної мети виокремлені такі завдання інтегрованого курсу:

- ознайомлення учнів з основними принципами та закономірностями життєдіяльності людини в природному та соціальному середовищах, спрямованими на розвиток добробуту, безпеки і зміцнення здоров'я;

- формування вмінь прогнозування наслідків своїх дій для здоров'я, безпеки і добробуту;

- розвиток умінь відстоювання власних інтересів та інтересів інших осіб, протидії проявам тиску, неповаги і приниження;

- формування прихильності до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм;

- розвиток навичок учнів, спрямованих на заохочення вести здоровий спосіб життя;

- навчання наданню необхідної допомоги собі та/або іншим особам для вирішення конфліктної ситуації;

- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я, відстежувати власний поступ;

- навчання діяти ефективно та самостійно для досягнення успіху та задоволення власних потреб і потреб інших осіб;

- формування у школярів підприємливості та етичної поведінки для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту власного та інших осіб [4].

Вивчаючи предмети та інтегровані курси, які входять до соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, школярі опанують такі вміння та навички:

- турбуються про особисте здоров'я та безпеку, уникають факторів ризику, реагують на фактори й діяльність, що становлять загрозу для власного і суспільного життя, здоров'я, добробуту;

- визначають альтернативи, прогнозують наслідки, приймають рішення для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я і добробуту;

- усвідомлюють цінність та дотримуються здорового способу життя, аналізують та оцінюють наслідки й ризики для здоров'я і суспільства;

- виявляють підприємливість та поводяться етично для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту власного та інших осіб [4].

Відповідно до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти соціальна та здоров'язбережувальна галузь у

5-6 класах реалізується через обов'язковий інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут», оскільки модельні навчальні програми цього курсу орієнтовані на досягнення учнями обов'язкових результатів навчання освітньої галузі на адаптаційному циклі, визначених Державним стандартом, у повному обсязі. Водночас заклад освіти також може включити у навчальний план освітньої програми один із запропонованих Типовою освітньою програмою курсів морального спрямування: «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль у житті людини і суспільства» [5].

Тож можливі два варіанти реалізації соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі в освітній програмі закладу освіти для 5-6 класів:

- *перший варіант* – у навчальний план включається інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1,5 год. на тиждень);

- *другий варіант* – у навчальний план включається інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1 год. на тиждень) у поєднанні з одним із навчальних курсів: «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль у житті людини і суспільства» (0,5 год. на тиждень).

У 7-9 класах соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь реалізується через інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» і предмет «Підприємництво і фінансова грамотність», який вивчається у 8 і 9 класах.

Рекомендований розподіл годин тижневого навантаження є таким:

- *7 клас:* «Здоров'я, безпека та добробут» – 1,5 години;

- *8 клас:* «Здоров'я, безпека та добробут» – 1 година, «Підприємництво і фінансова грамотність» – 0,5 години;

- *9 клас:* «Здоров'я, безпека та добробут» – 0,5 години, «Підприємництво і фінансова грамотність» – 1 година.

На уроках необхідно створити середовище інтегрованого навчання, де діти розвивають навички, які стануть необхідними в житті. Тому в основу такого навчання має бути покладено діяльнісний підхід, який покликаний змістити акценти в освіті на активну діяльність. Освітній процес потрібно організувати в такий спосіб, щоб, крім знаходження інформації, учні могли б опрацювати її та використовувати в різних життєвих ситуаціях. Основою навчання має стати поєднання досвіду вдома та в школі; аналіз досвіду, знань та інтересів учнів [6].

Увага вчителя має бути зосереджена на проведенні занять з використанням активних форм і методів навчання: роботи в парі та групах, евристичних бесід, ділових та рольових ігор, презентацій, навчальних дискусій, мозкових штурмів, круглих столів, конкурсів проєктів та дослідницьких робіт, навчальних тренінгів, кейс-методів, практичних групових й індивідуальних вправ, створення скрайбів та інфографік, моделювання певного виду діяльності або ситуацій, STEM-проєктів, написання бізнес-планів або програм, екскурсій, інтерв'ю, розробки концептуальних карт, аналізу життєвих ситуацій.

Під час викладу навчального матеріалу потрібно використовувати різні матеріали, які близькі сучасним дітям: відеоматеріали, мультфільми, притчі, вірші, ігри, документи/джерела, ситуації з життя тощо.

Систематичної уваги вчителя заслуговує співпраця з батьками, дорослими членами сім'ї. Необхідно постійно залучати батьків до спільного виконання завдань, спрямованих на моделювання здоров'язбережувальної компетентності дітей і навичок безпечної поведінки.

На кожному уроці «Здоров'я, безпека та добробут» учні/учениці формують нові навички, життєві компетенції, отримують поради щодо їхнього розвитку. Вироблення будь-яких навичок – це довготривалий процес. Тому бажано, щоб учитель ЗБД співпрацював з іншими вчителями-предметниками, а учні/учениці мали можливість відпрацьовувати навички і правила під час виконання вправ на інших уроках.

У Новій українській школі оцінюються освітні досягнення здобувачів освіти і в жодному разі не оцінюються самі учні. Нова українська школа має нову формулу оцінювання – **Знання, Уміння, Цінності**, – тому основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 р. №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» [7].

Оцінювання має бути зорієнтованим на визначені Державним стандартом базової середньої освіти ключові компетентності та наскрізні вміння й передбачені навчальною програмою очікувані результати навчання для відповідного періоду освітнього процесу [1].

Під час проведення підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів з предметів та курсів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі можна орієнтуватися на інструменти оцінювання, запропоновані авторами модельних навчальних програм. Підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання за освітніми галузями (додаток 2) [7] з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності. Для формування висновків щодо рівня досягнення обов'язкових результатів навчання за семестр учитель/вчителька може запропонувати учнівству:

1) виконати комплексну підсумкову роботу, завдання якої дозволяють установити результати навчання за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання за освітніми галузями;

2) виконати окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів, визначеної у Критеріях оцінювання за освітніми галузями.

Семестрові оцінки можуть коригуватися. Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня/учениці протягом року.

Річне оцінювання також може бути скоригованим [7].

Освітній процес вкотре зазнає змін. Сьогодні актуальним стає питання подолання освітніх втрат і розривів. Зверніть увагу, що для подолання освітніх втрат на рівні закладу освіти варто провести діагностувальні роботи, тестування з використанням ІКТ, щоб мати змогу вибудувати індивідуальні освітні траєкторії для учнів, які цього потребують [8].

Для якісного впровадження інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» рекомендуємо опрацювати матеріали:

- Навчально-методична скарбниця НУШ. 5-6 класи [12];
- Нова українська школа: путівник для вчителя 5-6 класів [13];
- вправи НУШ за предметами [14];
- презентації модельних навчальних програм для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти [15];
- Марафон освітніх програм НУШ 7-9 кл. Здоров'я, безпека та добробут. Інтегрований курс. 7-9 класи [16].

У 2024/2025 навчальному році вивчення предмета «**Основи здоров'я**» у 8-9 класах здійснюватиметься за навчальною програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2022 року №698 [9].

Відповідно до Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня, затвердженої наказом МОН від 20.04.2018 №405, на вивчення предмета у 8-9 класах передбачена 1 година на тиждень, 35 годин на рік, з яких 4 години резервні.

Навчальна програма для кожного класу має 4 розділи:

1. Безпека і здоров'я людини.
2. Фізична складова здоров'я.
3. Психічна і духовна складові здоров'я.
4. Соціальна складова здоров'я.

Основним завданням предмета «Основи здоров'я» є розвиток самозарадності учнів через особисту та культурну ідентифікацію, активну громадянську позицію, підприємництво, відповідальність за навколишнє середовище, добробут і стабільність у майбутньому, а також через розуміння критеріїв життя крізь призму фізичного, психічного, духовного та соціального розвитку [9].

Результатом навчання має бути розвиток здоров'язбережувальних компетентностей учнів, зокрема збільшення обсягу знань щодо збереження життя та зміцнення здоров'я, поглиблення навичок і вмінь (зокрема, прийняття рішень, розв'язання проблем, творчого та критичного мислення, спілкування, самооцінки та почуття гідності, протистояння негативному психологічному впливові, подолання емоцій та стресу, розвиток співчуття і відчуття себе як громадянина), усвідомлення учнями необхідності відповідати за своє життя і здоров'я.

Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність», спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях.

Наскрізні лінії необхідно враховувати при формуванні освітнього середовища, оскільки вони є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей навчальних предметів і сприяють формуванню в учнів уявлення про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання на практиці.

Невід'ємними складовими всіх наскрізних ліній є життєві навички, що відпрацьовуються на уроках предмета «Основи здоров'я» і сприяють соціальному, психічному і духовному здоров'ю.

Доцільними на уроках «Основи здоров'я» будуть завдання на проведення власних спостережень, розв'язування проблем з повсякденного життя, проведення інтерв'ю, опитувань, експериментів.

На сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» розміщено рекомендації щодо реалізації наскрізних змістових ліній на уроках «Основи здоров'я» [10].

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється відповідно до орієнтовних вимог до оцінювання, затверджених наказом МОН від 21.08.2013 №1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти» (чинні для 8-9 класів) [11].

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів з основ здоров'я є емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої дійсності, дотримання правил поведінки учнів у життєвих ситуаціях, сформованість умінь та навичок. Зміст завдань для перевірки навчальних досягнень з теми має відповідати очікуваним результатам навчання учнів, визначеним програмою, та критеріям оцінювання. Завдання для перевірки навчальних досягнень мають спиратися не стільки на базові знання учнів, як на вміння застосовувати їх.

Оцінка з основ здоров'я має бути інструментом підтримки й заохочення на досягнення позитивних змін у знаннях, уміннях, мотиваціях і реальній поведінці. Тому необхідно позитивно оцінювати кожний крок учня (учениці), спрямований на:

- підвищення рівня знань про здоров'я і безпеку життєдіяльності, здоровий спосіб життя, уміння використовувати здобуті знання для зміцнення здоров'я;
- набуття умінь і навичок, що сприяють підвищенню рівня фізичної, соціальної, духовної та психічної складових здоров'я;
- позитивне ставлення до здоров'я і дотримання правил здорового і безпечного способу життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi> (дата звернення: 04.06.2024).

2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti> (дата звернення: 03.06.2024).

3. Наказ МОН від 16.08.2023 №1001 «Про надання грифа “Рекомендовано Міністерством освіти і науки України” модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти».

4. Модельна навчальна програма «Здоров’я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О.І., Дяків В.Г., Седоченко А.Б., Страшко С.В.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Sotsial.zdorovyazberezhuв.osv.haluz-5-6-l/Zdorov.bezp.ta.dobrob.5-6-kl.Shyyan.ta.in.14.07.pdf> (дата звернення: 04.06.2024).

5. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/fd3/0bc/602fd30bccb01131290234.pdf> (дата звернення: 03.06.2024).

6. Освітній проєкт «На урок». URL: <https://naurok.com.ua/post/15-priyomiv-dlya-realizaci-diyalnisnogo-pidhodu-do-navchannya-uchniv-5-h-klasiv-nush> (дата звернення: 04.06.2024).

7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 р. №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 12.08.2024).

8. Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання» (протокол №122 від 03.06.2023). URL: https://drive.google.com/file/d/1uAwYQ4Sswlt8dinYe5KEvM-0_ObvMPEV/view (дата звернення: 03.06.2024).

9. Основи здоров’я. 6-9 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navch.progr.2022.osnovy.zdorovia-6-9.pdf> (дата звернення: 03.06.2024).

10. Методичні рекомендації щодо вивчення змісту навчального предмета «Основи здоров’я» в 7-9 класах закладів загальної середньої освіти у 2023-2024 н.р. URL: <http://surl.li/cnprt> (дата звернення: 03.06.2024).

11. Наказ МОН від 21.08.2013 №1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1222729-13#Text> (дата звернення: 04.06.2024)

12. Навчально-методична скарбниця НУШ 5-6 класи. URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1mC99CMln4MEbhW_G4v62ptgK8i0MpJAv/edit#gid=1559956736 (дата звернення: 04.06.2024).

13. Нова українська школа: путівник для вчителя 5-6 класів. URL: <https://bnd.gnedu.vn.ua/wp-content/uploads/> (дата звернення: 04.06.2024).

14. Вправи НУШ за предметами. URL: <https://www.schools-for-democracy.org/onlain-resursy/toolbox> (дата звернення: 04.06.2024).

15. Презентації модельних навчальних програм для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/prezentatsii-model-nykh-navchal-nykh-prohram-dlia-5-6-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/> (дата звернення: 04.06.2024).

16. Марафон освітніх програм НУШ 7-9 кл. Здоров'я, безпека та добробут. Інтегрований курс. 7-9 класи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mabb-vOzqS0> (дата звернення: 04.06.2024).

Юзькова В.Д.,
доцент кафедри методики викладання
природничо-математичних дисциплін
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»,
кандидат хімічних наук

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД УПРОВАДЖЕННЯ STEM- ОСВІТИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗЗСО ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2024/2025 Н.Р.

Актуальність

Для повоєнної відбудови України як країни наукоємних, інноваційних, високотехнологічних галузей промисловості та сталого розвитку необхідна молодь, яка зможе поєднати науково-інженерні